XXXV. évf. Cluj-Kolozsvár, 1925. Junius 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

Alapitotta: Dr. BOROS GYÖRGY.

Vegyetek szent lelket!

Soha nem volt nagyobb szükségünk a pünkösdi szózatra, mint napjainkban. Az élet nagy megpróbáltatásaiban, a bennünket környező zord, szeretet nélküli világban, melyben némelyek ugy látszik egészen elfeledték az evangelium örömizenetét, mi volna alkalmasabb arra, hogy megerősitsen, mint a szentlélek ajándéka.

Nagy és szent ajándéka ez Istennek, mely erőt és bizalmat, kitartást és hűséget ad nekünk nehéz napjainkban, mert, amint az apostol mondja: Nem kaptátok a szolgaság lelkét a félelemre, hanem fiuságnak lelkét kaptátok. (Rom. VIII. 15).

Igen! Mi mindnyájan Istennek fiai vagyunk, azok akarunk maradni, erre akarunk törekedni teljes szivünkből, teljes elménkből és teljes erőnkből. Tudjuk, hogy nagy és nehéz feladat az, hogy magunkban az Isten fiuság jézusi eszményét kialakithassuk, de nem rettenünk vissza tőle. Ezért van szükségünk a szent lélek ajándékára s az ennek eléréséhez oly kivánatos nagy türelemre és kitartásra, mert nagyon jól tudjuk, hogy csak béketürésünk által nyerjük meg a mi lelkünket. (Lk. XXI 19).

Ebben a szent törekvésünkben semmi földi hatalom meg nem gátolhat soha! Jaj annak, aki ezt teszi, mert aki a szent lélek ellen szól, annak sem ezen, sem a másvilágon meg nem bocsáttatik. (Mt. XII. 32).

Emelt fővel, rendithetetlen lélekkel küzdjünk és harcoljunk azért tovább is emberi jogainkért, hitünkért, lelkiismeretünk szabadságáért és intézményeinkért, mert csak igy tesszük magunkat méltókká arra, hogy elnyerhessük a pünkösdi szent ünnepen a nagy isteni ajándékot.

„Viseljetek gondot azért az egész nyájra, melyben a szentlélek titeket vigyázókká tett". (Csel. XX. 28). *V. B.*

Péterfi Dénes.
1851 aug. 30 — 1925 máj. 15.

Ez a gyászkeret olyan ember nevét keretezi, akit e lapok olvasói egy hosszu élet termékeny és gazdag munkásságából ismernek. A megfelebbezhetetlen halál sajgó fájdalommal tölti el lelkünket s kezünkbe adja az engedelmeskedni alig tudó tollat, hogy visszaidézzük emlékezetünkbe azt az embert, aki 14 esztendővel ezelőtt — ma sem tudjuk igazán, miért? — lelépett a közélet teréről s visszavonult a család magányába, hogy ott meditáljon az emberek közéleti forgolódásáról és az élet nagy kérdéseiről.

Péterfi Dénes Középajtán született, Erdővidék azon tájékán, amely annyi jelest adott nemcsak a mi unitárius egyházunknak, hanem az egész erdélyi magyar tudománynak és közmüvelődésnek. Két évi angliai tanulás után hazajőve, kolozsvári pap s még ugyanazon év (1876) szeptemberében teológiai akadémiai tanár lett. Ettől kezdve 1911-ig megszakitás nélkül töltötte be legjobb tudása és buzgó igyekezete szerint mindkét hivatását. Közben 1878 óta nyugalomba vonulásáig szerkesztette, először Kovács Jánossal, később egyedül a Keresztény Magvetőt, mely az ő ideje alatt lett a hazai magyar protestáns irodalom elsőrendünek elismert tudományos folyóirata. Közben hosszu időn át a gimnáziumban is tanitotta a felső osztályokban a filozófiai tanulmányokat.

Élete külső körülményeiben nincs semmi rendkivüli, semmi, ami különösen megkapó és érdekes volna. Egy szerény kezdetből induló életpálya, amely egyházunk kebelében lehetséges legmagasabb állásig emelkedik, minden külső segitség és támogatás nélkül és minden törtető tülekedés nélkül. Aki egyházunk belső életét ismeri, az tudja, mit jelent nálunk három ilyen állásnak, minő a kolozsvári papság, a teol. akadémia bölcsészeti tanszéke és a Keresztény Magvető szerkesztősége, könyök-harcok és tülekedés nélkül való elnyerése és betöltése. Belső értékek, szelleme elhomályosithatatlan fénye és nem külső viszonyok és vonatkozások szövedéke biztositották neki e hatalmas munkateret és nem ez állások adtak neki rangot, tekintélyt és elismerést, hanem szelleme mlévsége, gondolatainak ragyogó tisztasága és életnézetének nemesen egyszerü erkölcsi idealizmusa adott fényt és tartalmat ez állásának. Lelke befelé tekintett saját mélyébe s élete egész tartalmát ez introspektiv szemlélet adta. A világi élet külső hatalmi érvényesülését nem értékelte s lényétől idegen volt minden, ami a társadalmi életben való előhaladás és érvényesülés érdekeit szolgálta.

Emlékezetem visszaszáll nagyon régi időkbe, a régi kollégium viharvert padjaira és megjelen előttem egy halk beszédű, minden szó formáját és jelentését mérlegelő mester, ki finoman és gyöngéden kérdez és remeg, hogy olyant talál kérdezni, mire nem tu-

dunk felelni, aki egy-két rövid szóval mindig eloszlatja felfogásunk elől a ködöt és homályosságot és látom azt a tanitót, aki biztos itélettel igazodik el a nagy életkérdések utvesztőiben és látom azt az embert, akinek élete a kathedrán előadott erkölcsi elvek megpecsételése volt.

Egyéniségének legjellemzőbb vonása mindig az eszmét, mindig a lényeget, mindig a szépet kereső szellemi alkata, mely mindig csak a megfelelő formában keres külső alakot és kifejezést. Nem használ egy henye vagy fölösleges szót, ajkát nem hagyja el egy rossz hangzásu vagy durvaságot kifejező gondolat. És a nemesre és szépre beállitott ez a szellemi alkata rányomja meghatározó bélyegét egész magatartására, az emberekkel való érintkezésére. Sem mint tanitványa, sem később mint kartársa, sem mint az általa nagy gonddal szerkesztett folyóiratnál belső munkatársa soha sem hallottam tőle semmit, ami durvaságra, indulatosságra mutatott. Ha fiatal éretlen diák-ésszel bosszuságot szereztünk neki, egy szemrehányó tekintet s hideg és nyugodt arcának egy fájdalmas, kissé eltorzuló megrángása volt a fegyelmezés és — aztán szelid kitérés és elfordulás a neki fájdalmat és valóságos rosszullétet okozó neveletlenség elől.

És később a tanácskozó asztalnál hányszor láttam, minő lelki aversioval fordul el az ő szelid, leányos természete az érvényesülni akarás tülekedő összecsapásaitól: mint a mimosa kelyhei, ugy zárultak be lelke ajtói minden durvaság, minden nyerseség érintésére.

És aztán — egyszer elzárkózott lelke, bezárult hosszu időre, talán örökre. De akiket szeretetébe és bizalmába fogadott, azok nem ezt a hidegnek látszó, kevés szavu embert ismerték meg, hanem egy vidám kedélyű, mindig nemesen gondolkodó jó barátot, akinek jó kedve — ha ugy jött — gátakat szakitott, akinek humora ragyogott és csillogott, szatirája metszett, de mindig felemelt és nemesitett.

És előttem áll nemcsak a szelid lelkü, halk beszédü Mester, a tanitó; hanem az egyházi szónok, akit meghallgatni mindig várva várt alkalom és szellemi gyarapodás és felemelkedés áldott adománya volt számunkra. Nemcsak akkor, mikor mint fiatal pap szónoki sikereivel meghóditja a sziveket, hanem működése alkonyán is mindig várakozással megyünk a templomba és lelkileg mindig meggazdagodva és felemelkedve távozunk onnan. Minden beszédje egy müvészi lélekkel kidolgozott kerek egész, amely nem a régi előirás szabályai szerint épül fel. Nem falusi, hanem müveltebb gondolkodásu és gazdagabb lelki világu hallgatók részére, akiket leköt és lebilincsel tárgya beállitásával és felold, kielégit frappáns probléma-oldásaival. Előadásának müvészi formája és folyton emelkedő lendülete és ereje páratlan szellemi élvezetet nyujt. A mult század prot. igehirdetésének történetében az ő neve a legnagyobbb és leghatásosabb szónokok között fog szerepelni.

A tudós teológust, aki öntudatosan és meggyőződéssel áll

tudományos álláspont képviselőjéül, nemcsak klasszikus szépségü és mesteri formai tökéletességü imái, agendái és beszédei árulják el, hanem vallásbölcsészeti munkái és forditásai is. Az ő hatására vették fel teol. akadémiánk tanulmányi rendjébe a vallásbölcsészetet. Nagy figyelmet keltettek a darwinismusról irt kiváló munkálatai, amelyek olyan időben jelentek meg a magyar irodalomban, mikor ez a természettudományi irány nálunk még csak a budapesti egyetem állattani tanszékén talált képviselőre. Mint szabadelvü vallásos gondolkodó a tiszta theismus hive, melyet angol mesterei nyomán, de egész valóján átszürődő meggyőződéssel hirdet. De meggondoltan halad s a történelem során kialakult és igazolt valódi értékeket nem dobja el a radikalizmus jelszavaiért. Visszatekintve tudományos működésére, az a gondolatunk támad, hogy az ő drága emlékezetének ápolásáért is, de még inkább hiveink és papjaink szellemi táplálásának érdekéből is válogatott müveiből egy szép kötetet kellene kiadni. Emlékezetét igy ápolnók hozzá legméltóbban és a magunk kegyeletét olyan formában fejeznők ki, mely nekünk is szellemi okulásunkra szolgálna.

A Keresztény Magvetőnek kezdetben mint figyelmes olvasója, később mint belső munkatársa tanultam megismerni az ő minden részletre kiterjedő, figyelmes valóját és kritikai rostáló szellemét. Az a körülmény, hogy visszavonulásakor engem ajánlott utódjául, tiszteletre hangol, de nem tesz elfogulttá emlékezete iránt. A folyóirat a maga 57 évfolyamával ma már nemcsak az unitárius egyház, hanem az egész magyar protestáns teologiai tudomány értéke és kincse, amelyet a tudományos kutatásnak mellőzni nem lehet. Beszél saját magáról s arról a gondosságról, mellyel Péterfi szerkesztette s szelleme bélyegét rányomta.

Május 17-én d. u. 4 órakor temették el Külmagyar-utcai házából a köztemető legdélibb és legmagasabban fekvő részén oda, ahol szellemi rokonai Brassai, Berde és Bölöni Farkas Sándor pihennek. A gyászháznál Vári Albert végezte meleg szeretettel és hódoló elismeréssel az istentiszteletet, a sirnál az Unitárius Irodalmi Társaság nevében dr. Borbély István, az unitárius egyház képviselő tanácsa, a kolozsvári egyházközség, az unitárius kollégium igazgatósága és régi tanitványai nevében e sorok irója mondott utolsó Istenhozzádot.

Emlékezete áldott, legyen csendes siri nyugalma!

Dr. Gál Kelemen.

Péterfi Dénes nyug. kolozsvári unitárius lelkész és teol. tanár halála alkalmából a teol. akadémia igazgatósága elhatározta, hogy az elhunyt emlékére alapot létesit. Az igazgatóság e célra 1000 leut, W. H. Drummond ur a Manchester New College volt növendékei nevében 2000 leut adományozott. Felkérjük az elhunyt tisztelőit, barátait és volt tanitványait, hogy adományaikat koszoru megváltás cimén juttassák el az Unitárius Teol. Akadémia Igazgatóságához.

TŰZHELY MELLETT

Kolozsvári emlék.

A kolozsvári unitárius kollégiumnak, régi Alma Materének szeretettel ajánlja öreg diákja.

1.

A sétatér . . .
Fák és padok,
Friss szinek és friss illatok.

Már fuj az őszidők szele
És hull, csak hull a gesztenye.

. . . Ne menjünk erre. Hasztalan
Látnók tavát vigasztalan,

S mit sem mondón a bús sziget
Körül hiába jár szived.

Nincs már egy ut sehol, sehol,
Hol sejtenéd: megnyughatol,

Csak szin, csak hang, csak emberek;
S már régi lelked sem leled.

2.

A Farkas-utca álmatag
Közén hüs hársak állanak.

Virágos, rácsos ablakok
Nem néznek, merre ballagok.

Ez a holt város: Istenem,
De régesrég is ismerem . . . !

A templomajtó szép ivét,
A vén kolégyomok szivét,

A holt szinház bejáratát:
Ki érti mindnek bánatát?

Ó, Istenem, ily kincseken
Halunk ma hősen s nincstelen.

A régi csend csak átölel
S e vén falak árnya föd el, —

Csak áll, csak vár sok vén terem:
Halunk kolduskent s jeltelen.

(Kolozsvár.) *JAKAB GÉZA.*

Az első regény.*

Komárom messze földön hires ügyvédje, Asztalos István uram uj bojtárt fogadott.

Ami azt illeti, szükség is volt a friss segitségre, különösen, amióta a gabonaszállitók száma ugy elsokasodott, mint bolyban a hangya.

— Szaporitsuk hát a kancellária tudományát is, mondotta kedélyesen Asztalos fiskális uram, mikor tekintetes nemes Vály Ferenc professzor urral megkötötték az egyezséget s mindjárt ki is jelölte az uj gyakornok helyét az egyik aktákkal telerakott iróasztal mellett.

A jelölt ur csak másnap reggel állt munkába. Szépszál sudár fiatal ember volt, gazdag szőke hajkoronával, csinos testtartással.

* Mutatvány szerző: Jókai szerelmei c. novellás kötetéből.

Egész lényén meglátszott, hogy nemcsak születésbelileg, lelkében is nemes fiatal ember. Neve Jókai Móric. Most jött haza Kecskemétről, ahol elvégezte a jogot, eleget akar tenni néhai édes atyja, ásvai Jókai József ur kívánságának: prókátor lesz belőle.

— No öcsém csak igyekezz beleszokni az igazságszolgáltatás praktikáiba, ezekbe a fránya huncutságokba, mert ahogy fogod a mesterségedet, ugy veszed hasznát.

Majd eléje adott egy csomó aktát, hogy nézze csak át azokat a szerződéseket és kereseteket, aztán ugy otthagyta őkelmét, mint Pál apostol a korintusiakat.

A komáromi liliomszál leányoknak, mikor meghallották, hogy Jókai Móric alig jött haza s már is beállott bojtárnak Asztalos uram irodájába, lekonnyadt szép virágfejük s ha nem ütközött volna magasabb törvényekbe, talán meg is ostromolták volna Asztalos ur tisztes házát. Ugy kirepült szivükből egyszerre az öröm, mint nyitva felejtett kalicka-ajtón az énekes kanári.

Asszonyi hajlandóságaiknál fogva jogos felháborodásukban Vály professzor sem maradt mentes a gyanusitásoktól. Pedig az ő göndör hajfürtjeit, mosolygó papi arcát igen-igen szerették.

— Biztosan azért dugta olyan hamar be abba az irodába, nehogy lelopja valaki arcáról a fehér himport.

Jókai Móric ifiur hazaérkezése tagadhatatlanul nagy szenzáció volt Komáromban. Nemcsak azért, mert a legjobb hirek előzték meg jövelelét, mert olyan nagyszerü táncos, amilyen még a szomszéd vármegyében sincs, mert olyan szellemes udvarló, akibe még a „hirös város"-ban, Kecskeméten is beleszerelmeskedett minden uri dáma, de ezen felül is annyi jó hir jött a dilizsáncon róla, minélfogva nem csoda, ha a legényváró leányszíveknek rosszul esett a hirtelen elmenekülés.

Mert Komárom város, mi csürés-csavarás légyen benne, ekkor élte fénykorát. Gazdag kincses város volt, ahol alig mulhatott el nap anélkül, hogy valami mulatság, friss szórakozás ne tette volna változatossá a folyton uj érdekességek után vágyakozó komáromiak életét. Télen bálok az „Aranysas" tükrös termeiben vagy a megyeház diszes csarnokában, nyáron szinészet Déryné ifiasszonnyal, Megyery és Lendvay teátrálista urakkal.

— Ha bál, hát legyen bál, mondták a komáromi urak s bizony nem ment ritkaság számba, ha a második huszonnégy órába is áthajlott a nagyuri dinom-dánom.

A mulatság-rendezésben pedig maga Nádasdy főispán ur, meg generális ur Bakonyi jártak elől jó példával. Hogyne követte volna hát ezt a kellemetes példát az egész város apraja-nagyja, főurak, nemesek, polgárság, katonaság egyaránt?

De ha nem lettek volna bálok, estélyek, a fiatalság akkor is tudott találni elég alkalmat egy kis mulatság rendezésére. Májusban majális, juniusban juniális, László napján Szent László, Péter-Pálkor dáridó, juliusban Anna-bál, mig a lábad ki nem áll, Kon-

kolyéknál keresztelő, Domokoséknál mennyegző, ha meg elfogyott a listád, Szarka uram szivesen lát minden juxot, minden tréfát: igy mulattak Komáromban ezekben a boldog időkben, de még ennél is jobban, amiről azonban csak a fiatalság meg a Sziget százados fái tudnának némi beszámolót adni.

Komárom buskomorságba esett leányszivei szerint ezekről a mulatságokról, családi ünnepségekről maradt el egyelőre Jókai Móric amiatt a dohos ügyvédi iroda miatt, valójában azonban az volt a helyzet, hogy Móricnak volt magához való esze s kellemesebb pótszert talált ezeknek az ihajnárés dévaj mulatozásoknak a feledtetésére, mint amennyi kellemetességet magok az eredeti mulatságok szerezhettek őneki.

Ez a csodás pótszer pedig egy nagyon szép virágszál volt, nyiló fehér rózsa, Asztalos uram kertjének ékes büszkesége: Etelka kisasszony.

Jókai Móric ennélfogva hüséges, pontos ügyvéd-segéd volt, már ami a bejárást, de főleg az eljövetelt illette, mert az akták számát tekintve, azok bizony folyton szaporodtak az öreg iróasztalon. Asztalos Etelka pedig mindegyre talált valami okot, hogy bebeszaladjon drága atyjaurához.

Röpdeső galambok előtt sem lévén tilalomfa, igy hát igazán könnyü volt a két fiatal szivnek naponként találkozni s kicserélni egymás véleményét az éppen divatos uj szenzációkról, irókról, teátrumról, bálokról, fiatalokról.

Móric, mint a szorgalmas méh, ugy kereste az alkalmat, hogy találkozzék Etelka kisasszonnyal, a szép rózsaszállal. Amit viszont Etelka sem mulasztott el sohasem észrevenni, sőt amennyire csak tőle tellett, fokozta ezt a ragaszkodást Móricban. Igaz, hogy Asztalosné tekintetes asszony kissé szigoruan ügyelt leánya minden mozdulatára, de Etelka igen kiváló stratéga volt s a Móriccal való harcászati terepet mindig ugy választotta meg hogy Asztalosné asszony hivatalos foglalatoskodásnak tekintse ezt részéről.

— Benn az ügyvédi irodában csak nem gyanakodhatik rá szerető édes anyja, gondolta magában.

Pontosan megtudakolta tehát jóelőre édes atyja távozását s ilyenkor, mint egy kis veréb, egy-kettő berepült Asztalos uram hivatali szobájába, ahová a félénk, sőt szinte gyáva Móric urat amugy energikusan beparancsolta. Mert ha szép szerivel félt őkelme bevonulni principálisa szobájába, kész volt a rendelet is:

— Jurátus ur, sziveskedjék azt az aktát...

De tovább már Jókai sem türhette a gunyt. Futott, szaladt a huncut kis Etelka mellé, aki fiatal szive arany jóságával besugarazta ifjusága napjait, fellobbantotta s harcra vértezte bátortalan reményeit.

Ahogy pedig mind gyakrabban nyilt a kancellária ajtaja, az arany lelkü Etelka annál inkább vigyázott arra, hogy a döngicsélő méh ne repüljön más virágszálra. Mert háthogy okos szemeivel

észrevette már azt a gyöngéjét is a fiatal jurátusnak, hogy nagyon erélytelen ember őkelme, vigyázni kell még a szellőre is, amely rá fú. Mivel pedig Etelka ép Vály tanár urhoz járt történelem és természetrajz órára, óra előtt és óra után ugyancsak egymás mellett lehettek. Óra előtt odakisérte, hiszen történetesen ő is a sógoráékhoz ment az irodából, óra után pedig csak nem engedheti egyedül hazamenni, mikor neki is készülnie kell már özvegy édes anyjához.

Igy teltek, multak a napok, folyton együtt voltak, ami nemcsak, hogy senkinek sem tünt gyanusan fel, de a finom lelkü, szeizmográf érzékenységü Vályné figyelmeztetni sem feledte el:

— Mórickám, Etelka megy már, kiséld haza.

Mórickám persze figyelmeztetés nélkül is bölcsen tudta ezt, de sokkal jobban esett lelküknek, ha Eszter néne szájából hallották ezeket a szives szavakat.

A fiatalok pedig hüségesen megragadtak minden kinálkozó alkalmat, annál inkább, mert igy is keveselték az együtt töltött időket. Mert ej, ej, furcsa csoda-fa a szerelemfa. Annál jobban nő, minél több gyümölcsöt szednek róla. S Jókai is igy volt Etelkával.

Ha Etelka ment valahová, Móric is elkisérte. Ha Asztalosék bálba, házi mulatságra voltak hivatalosak, Móric ugy rendezte, hogy ő is ott lehessen a meghivottak között. Ez pedig nem került sok fáradtságába, mert Móric megjelenését a legnagyobb örömmel fogadták minden komáromi családnál. Nemcsak azért, mert ismert, régi familia sarja s atyja-urát is általánosan szerették, de azért is, mert ahol Jókai Móric ott volt, ott kivirágzott a jókedv rekettye-bokra, ötletes játékokkal tarkitotta a mulatságot, aranyos derüje mindenkit magával ragadott. Különösen, ha mellette volt Etelkája, álmainak diadémos királynője, ifjonti napjai örök egy reménye.

Ez alatt pedig Jókai boldogan készült az ügyvédi cenzura letételére, de még boldogabban gondolt az azután következő aranjuezi szép napokra.

Csakhogy a kis város rettenetes rákfenéje: a pletyka, ami akkortájt divatosabb volt Komáromban, mint Kálmán király idejében a boszorkányság, megirigyelte a két sziv galamb-boldogságát s ugyancsak kikezdte átkozott bacillusaival. Szájas vén asszonyok előbb kellemeteskedőn, virágos szavakkal öltögették rájuk nyelvüket, de aztán fellángolt bennük a dudvás irigység. Mért legyenek boldogabbak ezek az egymásra talált fiatalok, mint ők, akik felett elhuzott már a darvak csapata? Szét kell szakitani őket, nehogy boldog órákkal szentelhesse meg robotukat a sors. A kajánság szelleme befészkelte magát az emberi értelmetlenségbe s a komáromi főkötős nénikék hamarosan válaszut elé állitották a szigoru Asztalosnét.

— Jókainé reverzálist fog kérni, pletykálták.

— Nem, nem, robbant ki kétszer is a szó belőle. Inkább sohse legyenek egyek.

Aztán nem beszélt többet. A Gonosz megülte a lelkét, győzelmi tort tartott benne.

Szegény Asztalosné! Később ugyan százszor is megbánta e kegyetlen szót, ezer Miatyánkot is elmondott volna penitenciaképpen, gyalog is elment volna Rómába, visszakérni azt az átkozott szót a csodatevő Máriától, de, de hiába, a Sátán befészkelődött már a szívébe, még nagyobb diadalt akart aratni.

És nem hagyta megmásitani a kimondott szót. Hiába sorvadt, hiába fonnyadt Asztalosné szép tubavirága, hiába fogyott szemlátomást, mint a lassan égő gyertya, ennél is többet akart, örökre szétszakitani egymástól szerető szivüket.

És a Sátán akaratával szemben minden hiábavaló, erőtlen volt. Asztalosné is, Jókainé is, meg az egész rokonság.

Móric visszavonult a jókedvü, társas élettől. Nem rendezett már füzértáncokat, nem mondott gáláns bókokat. Otthon ült öreg iróasztala mellett, vagy künn töltötte idejét szigeti kertjükben, tanult, olvasott, dolgozott. Irt, mert az irás igen jó medicinának bizonyult beteg szivére. S minél többet irt, mentől messzebb engedte fantáziáját, annál hatásosabb volt ez az orvosság, Igy irogatta szorgalmasan a nagy fehér árkusokat, első regényét, de arra már igazán nem gondolt volna, hogy az Élet megelőzze, nagyobb, tragikusabb regényt irjon ugyanakkor, amikor ő.

Mindennap megirta a kijelölt penzumot, az iveket szépen egymásután sorakoztatta, az első lapra pedig kaligrafikus betükkel irta rá: „Hétköznapok".

Amint igy rótta, szépitgette Dömsödi Góliát Péter historiáját, egyszer csak a legrettenetesebb hiób hirt is besüvitette ablakán a szél:

— Etelka haldoklik.

Futott az anyjához, futott a nénjéhez Móric, balzsamirt azonban seholsem adhattak fájdalmaira.

Aztán bekövetkezett a katasztrófa.

— Asztalos Etelka meghalt.

Mikor meghallotta a borzalmas végitéletet, hogy a Párkák az utolsó reményszálakat is elvágták, mikor már nem gondolhatott többet mátkabéli boldog egyesülésre, mert az asszonyok tüzes pergő nyelve sirba fektette e Föld legjámborabb szivü, legfehérebb lelkü leányát, Jókai Móric — csomagolni kezdett.

Vette nagy borjubőr ládáját, belerakta ruháit, könyveit s szive s irói lelkesedése első regényeit: Asztalos Etelka tragikus szerelmének fájó emlékeit és a „Hétköznapok"-at.

És eljött Komáromból.

De ugy, hogy egy-két látogatáson kivül többet vissza sem ment abba a gyülöletes Sodomába, hirös-nevezetös szülővárosába.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooooo

Felhivás osztálytalálkozóra. Felhivjuk az 1914—15. évben a kolozsvári unitárius kollégiumban érettségizett osztálytársak figyelmét, hogy folyó év junius 15-én d. e. 10 órakor megbeszélésünk szerint 10 éves találkozóra a kolozsvári unitárius kollégiumban találkozunk. *Kovács Béla, Dr. Elián Márton.*

Egyetemes egyházunk rendszeres egységbe foglalt pénzkezelési és számvevőségi szabályzat tervezetének rövid ismertetése.

Egyházi főhatóságunk évekkel ezelőtt belátta, hogy jelenleg érvényben levő pénzkezelési szabályzatunk, mely alig több a semminél, reformra szorul. Az idő haladásával, a tudomány fejlődésével lépést nem tartó törvényeinket a modern kornak megfelelő törvényekkel kell kicserélni. Ezt nemcsak a vagyon kezelés és ellenőrzés szigoru keresztül vitele, hanem legfőképen a változott viszonyok által teremtett helyzet követeli.

Nem várhatunk senkitől semmit, tehát „segits magadon és az Isten is segit" elv alapjára helyezkedve kell a pénzkezelést és számvitelt szabályozni. Értse meg minden unitárius, hogy egyetemes egyházunk céljainak megvalósitása költséggel jár, a vagyon annak létfeltételét képezi, vagyonunk tehát nemcsak anyagi, hanem okszerü értékkel is bir. Ennek a vagyonnak helyes kezelésére és ellenőrzésére kell ma a legnagyobb sulyt fektetnünk.

Főhatóságunk 1925 március 12-én kelt 540 számu megtisztelő leiratával csekélységemet kérte fel az egyházközségek és központi pénztár kezelésére, valamint a központi számvevőség hivatására és hatáskörére vonatkozó szabályzat tervezetek elkészitésére.

Csekély tehetségemhez képest örömmel vállalkoztam a feladat megoldására.

Ugy gondolom, nem végzek fölösleges munkát, ha azokban lefektetett modern pénzkezelési és számviteli elveket a nyilvánosság előtt rövidesen ismertetem.

A szabályzatok elkészitésénél kizárólag egyetemes egyházunk érdeke vezetett és azon régen ohajtott szempont, hogy a pénzkezelést és ellenőrzést az egész vonalon egységessé tegyem, rendszeres egységbe foglaljam és a vagyon-kezelés ellenőrzését a legalsótól a legfelső fokig független számvevőség hatásköre alá vonjam, mely által megalkossam az unitárius egyház és alatta álló testületek gazdasági és számtartársi szabályzatát, mellyel nem csak számot vinni, hanem számot adni és venni is kell.

Fentiek után a szabályzatokat következőkben ismertetem:

1. Az egyházközségi pénzkezelési és számviteli szabályzat 7 fejezetre osztva 49 §-ban szabályozza a pénzkezelést és elszámolást.

Első fejezet a leltár elkészitéséről, annak mikénti vezetéséről, tárgyalási modjáról és a számvevőséghez való felterjesztéséről; a második fejezet a költségvetések elkészitéséről, okmányolásáról, tárgyalásáról és a számvevőséghez való felterjesztéséről; a harmadik fejezet a pénzkezelésről, lelkész, gondnok, pénztárnok kötelességéről és felelősségéről; a negyedik fejezet utalványok, nyugták és ellennyugták kiállitásáról és egyéb okmányok kezeléséről; az ötödik fejezet az ellenőrködésről; a hatodik fejezet a pénztár vizsgálatáról; a hetedik fejezet a számadások mikénti elkészitéséről,

okmányolásáról, tárgyalásáról, számvevőséghez való felterjesztéséről és a számadási perjogról intézkedik. A szabályzat az esperesnek és vizsgálószéknek a vagyonkezelésre és számadásra vonatkozó ellenőrzési és intézkedési jogot teljesen megszünteti és a központi számvevőség hatáskörébe utalja.

2. Az egyházkörök pénzkezelési és számviteli szabályzata 11 §-ban irja elő a teendőket, az esperesi és egyházköri pénzkezelést egy személyben egyesiti, a számvevői teendők ellátását az esperes hatáskörébe utalja. A leltárok, költségvetések, számadások végleges elbirálását a számvevőségre ruházza. A pénzkezelést érintő egyéb teendőkre nézve az egyházközségek pénzkezeléséről és számviteléről alkotott szabályzat rendelkezéseit itt is kötelezővé teszi.

3. A központi pénztárkezelésre vonatkozó szabályzat 7 fejezetre osztva 43 §-ban tárgyalja a pénztár teendőit.

Első fejezet az okmányok átvételét és megvizsgálását: a második fejezet a pénztár kezelést; a harmadik fejezet a naplózást; a negyedik fejezet az értékek kezelési módját; az ötödik fejezet a szerződések nyilvántartását; a hatodik fejezet a pénztári vizsgálatot szabályozza; a hetedik fejezet a pénztár személyi és szolgálati viszonyáról rendelkezik. A pénztár a pénz és értékek kezelésén kivül semmi számviteli teendőt nem végez és mint az E. K. Tanács pénztári ügyosztálya müködik.

4. A központi számvevőség szervezetéről, szolgálati, személyi és egyéb viszonyairól alkotott szabályzat 11 fejezetbe osztva 84 §-ban tárgyalja a számvevőség hivatását és hatáskörét.

Az első fejezet a számvevőséget az E. K. Tanács mellé rendeli, szolgálati és személyi viszonyait állapitja meg. Administrativ segéd szolgálat tekintetében az E. K. Tanácsnak rendeli alá. Ellenben ugy az előzetes, mint az utólagos számviteli ellenőrzés és számvevőségi szakszolgálat tekintetében önálló hatáskörrel ruházza fel és kimondja, hogy ezen hatáskörben teljesitett müködéséért csak a főtanácsnak felelős; a második fejezet a számvevőség hivatását és hatáskörét állapitja meg; a harmadik fejezet egyenkint felsorolja, hogy a közigazgatási számvevői segédszolgálat mire terjed ki; a negyedik fejezet intézkedik a számvevőség számfejtési teendőiről; az ötödik fejezet meghatározza a naplók mikénti kezelését, szigorlatát, birálatát és könyvelését; a hatodik fejezet intézkedik a központi számadások és számadási kivonatok elkészitéséről; a hetedik fejezet tárgyalja az összes vagyonleltárak mikénti felülvizsgálatát és belkezelését; nyolcadik fejezet az összes költségvetések számvevői felülvizsgálatára vonatkozó rendelkezéseket foglalja magában; a kilencedik fejezet az összes számadások számvevői felülvizsgálatára és helybenhagyására vonatkozó intézkedéseket öleli fel; a tizedik fejezet a számadási perrendtartást szabályozza; a tizenegyedik fejezet a számvevőség belkezelését és felelősséget állapitja meg.

Minthogy a szabályzatok életre hivásával a pénzkezelés körül létező és képzelt sérelmek nagymértékben fognak orvosoltatni és

az általános unitárius érdekek gyors lépésben fognak előbbre haladni, kérnem kell az illetékes tényezőket és mindenkit, a ki egyházi életünkre befolyást gyakorolhat, hogy azoknak életbeléptetését egyházunk érdekében segitse elő, mert azok egyik éltető gyökerét képezik egyetemes egyházunk ma még élő fájának, — a másik éltető gyökere pedig az áldozatkészség. A kinek több adatott az anyagi hozzájárulással, a másik kezemunkájának produktumával, a harmadik eszének teremtő képességével áldozzon.

Egyházi administratiónk szolgálatában álló, a legalsótól a legfelsőfokig valamely hivatást betöltő egyházi és világi egyének önzetlenül munkáljanak az egyház javán, mert a tisztségek ma már nem nobile officiumok, hanem sulyos feladatokkal telitett nehéz kötelességek. Igy elérjük a célt, önkormányzatunk megerősitését, élénkitését, életképessé tételét. Az önzés, nemtörődömség és személyes torzsalkodás egyházunk megsemmisülésére vezet.

Németh Albert.

Wilbur levele püspökünkhöz.

Kedves Ferencz Püspök!

Mielőtt Kolozsvárt elhagynám, ki akarom fejezni Önnek és Ön utján egyházunk idevaló tanárainak és papjainak, valamint sok másnak az önök emberei közül elismerésemet azért a nagy és állandó szivességért, amelyet itt időzésem alatt irányomban tanusitottak. Oly szivesen fogadtak engem, egy idegent, kit sohasem láttak, mint régi barátjukat; kollégiumukban szállásoltak el; sok udvariasságban és kitüntetésben részesitettek és iránt am a személyes jóindulatnak számtalan tényeit gyakorolták. Elkisértek engem utazásaimban és segitettek, hogy egyházaikat mindennapi életükben megismerjem. Könyvtárunkat szives könyvadományaikkal és életüknek s müködésüknek más irataival gazdagitották. Mindezeket örökre hálás emlékezettel viszem magammal.

Mindezekért a szivességekért csak a hála szavaival tudok megfizetni; de örömmel használom fel ezt az alkalmat, hogy eléterjesszem egy tervemet, amely gondolatomban megvolt, mielőtt Erdélybe jöttem volna. Mi kiváltságnak számitanók, ha iskolánkban, Berkeleyben, lenne nekünk minden évben egy tehetséges tanulónk, akit önök választanának ki, hogy hozzánk küldjék; megkisértenők, hogy számára megtegyük, amennyire tehetjük, amit eddig megtettek az önök ifju emberei számára a Manchester Collegeben és egyes esetekben Meadvilleben és Harvardon. Szándékomban van tehát, hogy visszaérkezésem után javaslatot teszek iskolánk igazgatóságának, hogy alapitsanak egy ösztöndijat, ha lehet évi 500 dollárt, annak a tanulónak, akit ajánlatukkal hozzánk küldhetnének. Ezzel az összeggel szerényen megélhet, valószinüleg egy kis fölösleg is maradna; s lehet, hogy ezt még saját keresményével is pótolhatná Berkeleyben. Ezenfelül még a tekintélyes

utazási költségről is gondoskodni kell; azonban, ugy gondolom, szükség esetén megtaláljuk az utakat, hogy ezt is bizonyos mértékben fedezhessük. A rendes beirási és elhelyezési dijakkal nem fogjuk megterhelni.

Remélem, hogy ezt a javaslatot kedvezően fogadják és igy nem sok idő mulva megengedik nekünk, hogy hozzájárulhassunk az önök erdélyi egyházának felépitéséhez.

Maradok kiváló tisztelettel alázatos szolgája
E. M. Wilbur.

Dr. Boros György levele Washingtonból.

Az Unitárius Közlönynek, üdvözlet, Washington gyönyörü városából. Minthogy eljutottam nyugati utam legvégsőbb pontjához, néhány sorban beszámolok washingtoni unitárius dolgainkról, már amennyire egy rövid levél megengedi.

A 100 éves unitárizmus nagy ünnepeihez nagy a bevezetés is. Már több hete megkezdődtek a köri és társulati gyülések. Én most a harmadikat élveztem itt az All Souls Church-ben április 22-én. A Priestley nevéről nevezték el a környék unitáriusai. A tisztelet és elismerés helyes kifejezése. Igen szép és népes összejövetel volt, amit különben mérsékelt az, hogy hétköznapra esett. De a lelkesedés, a meleg érdeklődés oly mértékben nyilvánult meg, hogy életről és tevékenységről kell beszámolnom. A gyülés 11 órakor kezdődött ebben a nagyszerüen tervezett és páratlan leleményességgel épitett templomban. Kedvem volna ismertetni, de akkor aztán semmi sem jut egyébre. Még azt sem tehetem, hogy az egész ülés lefolyását ismertessem, hanem jelzem, hogy itt az istentisztelet, az áhitat nagy szerepet játszik. E sorok irója nyitotta meg rövid segedelmet kérő imával. Az elnök szellemes megnyitója és bemutatója után a vendégeknek adta át a szót. Az angolé volt az elsőség, mert neki 12 órakor indulnia kellett a newyorki gyülésre. Követte az erdélyi képviselő, akinek örömet okozott, hogy több régi ismerős fedezte föl magát nagy örvendezéssel.

Az erdélyi vonatkozásu beszéd a gyülések közben és azután is sok ideig beszéd tárgya volt. Szeretik ezek a jó unitáriusok, hogy van alkalmuk tájékozódni kedves hitrokonaik felől. Utánam Chapekné asszony állott a szószék mellé. Prágai unitárius mozgalmunknak férje a vezére, a lelkes Chapekné a szive, a Massaryk szelleme a védője. E kedves asszonyság huzamos ideig lakott Amerikában. Beszámolt néhány évi munkájukról. Ez az uj hussita mozgalom a kornak megfelelő uj szellemben, uj irányban, tehát kifejezetten unitárius. Végül nagynehezen szereztek egy házat, hová minden vasárnap, de sokszor köznapi estvéken is 1200 ember szorul be. Nem mindig ugyanazok, hanem sok uj érdeklődő, akik tudatában vannak annak, hogy most már valami uj kell és valósággal falják az unitárius nyomtatványokat. Ezt a mozgalmat dél-

után a feltett kérdések szerint bővebben ismertette Chapekné és ugy látszik, hogy a washingtoni gyülekezet nem áll meg itt, mert bizottság fogja tárgyalni, hogy küldhetnének egy misszionáriust. Prágában egy volt katholikus pap készül a misszióra s hihetőleg őt bizzák meg. A gyülést állandó figyelemmel és hasznos hozzászólásokkal kisérte a közönség.

Még csak ezt: Most érkeztem a templomuk irodájába Taft főbiró urtól, Amerika volt elnökétől. Milyen kedves és feledhetetlen negyedóra! A főbiró kissé gyengélkedik, de fogadott és láthatólag jól esett hallani erdélyi testvéreiről. Egyes epizódok pompás nevetésre hangolták és igen melegen megköszönte látogatásomat.

1925. április 23. *Boros György.*

Egyleti élet és munkásság.

Pilléreink. Lapunk megelőző számában közöltük azoknak a világi férfiaknak a neveit, akik az egylet hivó szavára alapitó tagoknak beállottak. Most azoknak a lelkészeknek és más egyházi alkalmazottak neveit közöljük, kik nem csak hivatalukból kifolyólag buzgolkodnak egyletünk érdekében, hanem egyéni áldozatokkal is példát mutatnak. Ilyen alapitó tagjaink névsora a következő: Ádámosy Gábor Kövend, Balázs András Székelyderzs, Báró József Városfalva, Deák Miklós Székelyszentmihály, Kisgyörgy Imre Olthéviz, Kisgyörgy Sándor Vargyas, Orbok Gyula Csókfalva, Pataki András Várfalva, Pál Ferenc Okland, Péter Sándor Muzsna, Dr. Mikó Lőrinc, Hadházy Sándor, Dr. Boros György, Gálfi Lőrinc, Dr. Varga Béla Kolozsvár, Gálfalvi Samuel Székelykeresztur. Az alapitók férfi tagjainak száma jelenleg harminchét, amely szám még nagyon messze áll a kivánt ötszáztól. Az amerikai lelkészek két millió dollárt akarnak összehozni a jubileumi ünnep alkalmából. Vajjon mi mennyire közelitjük meg őket.

A pipei ifjusági D. F. Egylet folyó év március 1-én az ujonnan épült állami iskola tantermében müsorral egybekötött bált rendezett. A szereplők közül Orbán Áron kitünő szinészi tehetségével, alakitásával, müvészies éneklésével aratott tetszést a szász és magyar családokból álló nagy számu közönség előtt. A többi szereplők bár sohasem láttak szinpadot, mégis mind elismerésre méltóan játszották szerepüket. — Folyó év március hó 29-én a délutáni istentisztelet alkalmával „Kriza emlék ünnepélyt" tartott, amelyen Sebe Ferenc lelkész olvasott fel. Kriza János unitárius püspök életrajzát, müveit, alkotásait ismertette. Ez alkalommal több szép székely népballadát szavaltak el az ifjuság egyes tagjai. — Folyó év május hó 10-én ez Amerikai és Angol Unitárius Társulatok fennállásának 100 éves jubeliuma alkalmából ünnepély volt.

Megvételre keresem Dr. Tóth Gy. művének I. kötetét (Tételes törvények), ha lehet két példányban is. Lőrinczi Dénes lupényi lelkész.

Irodalom.

Dr. Tavaszy Sándor: Világnézeti kérdések. 32, tt otti többnyire már megjelent értekezést foglal magában ez értékes könyv. Általános világnézeti kérdések, a kultura nagy problémái és a teologiai tudományok egyik másik korszerü kérdése foglalkoztatja szerzőt e kötetében. A fejtegetések mindenütt érthetők, világosak. A hang mindig emelkedett és objektiv. Lelkészeinknek melegen ajánljuk e könyvet. Ára 100 leu.

Dr. Borbély István: A mai unitárius hitelvek kialakulásának története. (Rendszeres unitárius hittantörténet). I. Rész. Nem kell kiemelnünk és hangsulyoznunk e mű fontosságát. A hangyaszorgalommal és nagy szakértelemmel feltárt ismeretlen területek, melyeken e tanulmányok átvezetnek, az unitárizmus multjára és jelenére egyaránt alapvető fontosságuak. Reméljük, hogy az I. részt rövidesen fogja követni a folytatása.

S. Nagy László: Jókai szerelmei. Elbeszélések, Kolozsvár 1925. Hét elbeszélést foglal e kis füzet, melyet irója a Jókai centennarium alkalmából bocsátott közre. Az elbeszélések mindenike, talán a legutolsót kivéve, egész kis korkép, amelyből, mint háttérből emelkedik ki Jókai életének egy-egy eseménye. A szorgalmasan összegyüjtött anyag a szerző avatott tolla alatt eleven és közvetlen életté lesz s minden darabja tartalmi és formai szempontból egyaránt méltán sorakozik az erdélyi elbeszélő irodalom legjobb termékei közé. Maga a téma — Jókai szerelmei — rendkivül hálás s valóban szerencsés ötlete volt a szerzőnek, hogy épen e neki megfelelő tárgykör feldolgozásával áldozott a nagy iró emlékének. Melegen ajánljuk a csínos füzetet olvasóink figyelmébe.

Carpenter E. J. Buddhizmus és kereszténység, forditotta Dr. Kiss Elek. A napokban hagyta el a sajtót e 165 oldalra terjedő Carpenter arcképével is diszitett csinos és hasznos kötet. Dr. Kiss Elek immár a kiváló szerzőnek egy másik művét (A kereszténység helye a világ vállásai között) is leforditotta, hogy annál könnyebben hozzáférhetővé tegye a magyar közönség számára. (A másik mű kissé tulságosan szakszerü, ez azonban, melynek eredetije 1923-ban jelent meg, a szakszerüség mellett, rendkivül érdekes, vonzó és tanulságos olvasmány). Maga a téma olyan, mely minden intelligens és gondolkodó ember érdeklődését méltán fölkeltheti. A két nagy világvallás ellentétes és rokon vonásainak e pompás megvilágitása, mély betekintést nyujt az emberiség vallásos gondolkodásának megértésébe és helyes értékelésébe. Dr. Kiss Elek nagyon helyesen teszi, hogy időnkint pontos és gondos forditásokban teszi megközelithetővé közönségünk számára, a külföld kiváló tudósainak munkáját. Erre ma, mikor egyébként is nehezen juthatunk jó könyvekhez, kétszeresen szükség van. E mű nem hiányozhatik senkinek az asztaláról, aki komolyan érdeklődik az egyetemes emberi kultura s igy a vallás nagy problémái iránt.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

W. H. Drummond. Egyházunknak f. év május 13—18-ig előkelő vendége volt. W. H. Drummond, kinek nevét immár jól ismerjük, azért jött ez alkalommal hozzánk, hogy résztvegyen a május 14-én d. u. 6 órakor az amerikai és angol unitárius társulat 100 éves jubileuma alkalmával tartott E. K. Tanácsi diszgyülésen, hol szép és emelkedett hangu beszédben üdvözölte a velük együtt ünneplő és örvendő erdélyi unitárius testvéregyházat. Rövid ittléte alatt behatóan érdeklődött egyházunk egy s más intézményének állapota iránt. Szombaton délben kirándult Tordára, hogy lássa az unitárizmus egyik ősi fészkét s meglátogassa Varga Dénes volt tordai igazgató tanárt, kihez még gyermekkori régi ismeretség füzi. Szombat este Dr. Gál Miklós ügyvéd vendége volt. Vasárnap résztvett a Torockón lefolyó jubiláris istentiszteleten, hol a keresztény testvériségre, erőre és kitartásra buzditó meleghangu beszédet mondott. Németh István és neje fáradságot nem ismerő vendégszeretetükkel látták el most is az illustris vendéget, ki hétfőn távozott körünkből, hogy résztvegyen a Londonban tartandó jubiláris ünnepségen.

E. M. Wilbur berkeley-i unitárius teol. igazgató, kiről mult számunkban már megemlékeztünk, április 25-én Kolozson prédikált s Kiss Sándor lelkész és neje kedves vendégszeretetét élvezte. Ápr. 29-én a kolozsdobokaköri lelkészkör gyülésén felolvasott uti tapasztalatairól, majd május 2. és 3-án kirándult Tordára és Torockóra s ez utóbbi helyen résztvett az istentiszteleten. Máj. 9-én beszédet mondott a kolozsvári templomban tartott jubiláris istentiszteleten. Ugyanezen a napon este családias közvacsora volt tiszteletére az intézetben. Levelét, melyben bucsut vett tőlünk, lapunk más helyén közöljük. Itt jegyezzük meg, hogy Dr. Kiss Elek május 14-én indult el, hogy résztvegyen a londoni ünnepségeken.

Jubiláris ünnepségeink az angol és amerikai unitárius társulat 100 éves évfordulója alkalmából itt Kolozsvárt a templomban, a diszteremben az ifjuság részvételével és az E. K. T. diszülésén, mindenütt nagy közönség jelenlétében folytak le s nagyban hozzájárultak a testvéri együttérzés megerősitéséhez.

Rendkivüli Főtanácsunk, melyet az egyházi főhatóság a sérelmes magánoktatási törvénytervezet ügyében máj. 14-ére hivott össze, a vidékről is egybegyült egyházi tanácsosok nagy részvételével, az ügy komolyságához illő méltósággal folyt le. A három magyar egyház szive összedobbant e történelmi nevezetességü napon s imponáló erővel tiltakozott a jogfosztó, kultura romboló és lealázó törvénytervezet ellen, melyet Románia közoktatásügyi minisztere cinikus dölyffel, minden történelmi, kulturális és pedagógiai érzék nélkül akar reáoktroyálni az erdélyi magyarságra.

Szerkesztik: Dr. Kiss Elek, Pap Domokos, Pálffi Márton, Dr. Varga Béla.

Előfizetési ár: Egész évre 40 L. Magyarországra 60 L. Egyes szám ára 5 L. Akik a 40 L.-t egy összegben előre befizetik, a Dávid Ferenc-Egylet rendes tagjainak tekintetnek. Örökös alapitódij 500 L. Minden pénz **Gálfi Lőrinc** egyleti pénztároshoz küldendő.

Nyomatott „Corvin"-könyvnyomdában Cluj-Kolozsvár, Str. Iorga (volt Jokai-utca) 17 sz.